

MARX'IN SANAT FELSEFESİ

MİHAİL LİFŞİTS

ÇEVİREN
MURAT BELGE

TERRY EAGLETON'IN SUNUŞU İLE

FOL® 16

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 13858

FELSEFE 16
ESTETİK 01

MARX'IN SANAT FELSEFESİ
MİHAİL LİFŞİTS

ÇEVİREN: MURAT BELGE

ÖZGÜN ADI: THE PHILOSOPHY OF ART OF KARL MARX
EDİSYON: PLUTO PRESS, LONDON 1973

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-69245-3-8

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

I. BASKI: NİSAN 2019

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
sipariş için: siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

MİHAİL LİFŞİTS

Kırım, Melitopol doğumlu Marksist edebiyat kuramcısı ve edebiyat eleştirmeni (1905). Ressam olma niyetiyle Moskova'ya gitti (1922). Bir yıl sonra Vkhutemas'a (Devlet Yüksek Sanat ve Teknik Atölyeleri) girdi. Ancak görüş ayrılıkları nedeniyle çalışmalarını sonlandırdı (1930). Marx-Engels Enstitüsü'nde görev yaptı ve Georg Lukács ile yazışmaları sürdürdü. Kızıl Ordu gönüllüsü olarak İkinci Dünya Savaşı'na katıldı. Bir süre askeri yayınlarda gazetecilik yaptı. Moskova'da öldü (1983). Başlıca eserleri: *The Philosophy of Art of Karl Marx* (1938), *The Crisis of Ugliness: From Cubism to Pop Art* (1968).

MURAT BELGE

Ankara'da doğdu (1943). Ortaöğrenimini High School'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (1966). Aynı bölümde öğretim üyeliğine başladı. 12 Mart döneminde iki yıl cezaevinde kaldıktan sonra yeniden üniversiteye döndü (1974). YÖK'ün kuruluşundan sonra üniversiteden istifa etti (1981). *Halkın Dostları ve Birikim* dergilerinin kurucularındandır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölüm Başkanlığı yapmıştır. T24 gazetesinde köşe yazarlığına devam etmektedir. Başlıca eserleri: *Tarihten Güncelliğe* (1983), *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek* (1989), *Marksist Estetik* (1989), *İstanbul Gezi Rehberi* (1993), *Edebiyat Üstüne Yazılar* (1998), *Başka Kentler, Başka Denizler* (2004). Yazarın ayrıca Charles Dickens, William Faulkner, James Joyce, D. H. Lawrence, John Berger çevirileri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
TERRY EAGLETON	
Giriş	13
1	
[GENÇ MARX VE ALMAN İDEALİZMİ]	16
2	25
[EPİKÜR: ATOMLARIN GÜRÜLTÜLÜ KAVGASI]	
3	31
[<i>AESTKETİK</i> 'İN KUĞU ŞARKISI]	
4	36
[1842 NOTLARI: BİR BÜYÜK YENİ ŞİİRİN BAŞLANGICI]	
5	44
[ROMANTİZM ELEŞTİRİSİ]	
6	49
[CARLYLE VE ROMANTİK ÖZEL ÇIKAR]	
7	53
[BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE YARATICILIK ÖZGÜRLÜĞÜ]	
8	59
[SANSÜRÜN ESTETİĞİ VE SANATTA PARTİZANLIK]	
9	65
[HEGEL VE KUSURSUZ DEVLET]	
10	71
[KIZGIN BİLİNÇLİLİKTEN DEVRİMCİ BİLİNÇLİLİĞE]	

[FEUERBACH: ÖZÜMLEME-YABANCILAŞMA]	11	81
[ESKİ ÇAĞ VE YUNAN SANATI]	12	90
[KAPİTAL: ÖLÇÜ DİYALEKTİĞİ]	13	100
[SANAT ÖLDÜ! YAŞASIN SANAT!]	14	117
DİZİN		122

KISALTMALAR

- HM | *A Handbook of Marxism*, ed. Emile Burns, New York, International Publishers, 1935.
- LN | *Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx*, F. Engels, F. Lassalle, ed. Franz Mehring, 3 Cilt, Stuttgart, 1902.
- MEGA | Marx, Engels, *Historisch-Kritische Gesamtausgabe*, ed. V. Adoratski, Marx-Engels-Lenin Institute, 1927-1935.
- SC | Marx, Engels, *Selected Correspondence*, ed. D. Torr, New York, International Publishers, 1936.
- SW | Karl Marx, *Selected Works*, I, ed. V. Adoratski, New York, International Publishers, 1937.

SUNUŞ

Karl Marx'ın sistematik bir estetik teori formülasyonundan daha ivedi işleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, eserin başlığı fazla iddialı görünebilir. Lifşits'in girmesine izin veren geniş alanın bir kez tam olarak ayırdına varıldığına, aslında *Marx'ın Sanat Felsefesi* başlığının haksız olmadığı yeterince açıktır.

Marx'ın sanat ve edebiyat yazıları üzerine farklı çalışmalar da bulunmakla birlikte bunlardan çok azı, elinizdeki kitap gibi, Marx'ın estetik yargılarını, onun genel kuramsal gelişimi içinde bir unsur olarak analiz eder. Lifşits, burjuva edebiyat eleştirisinin çoğunlukla yaptığı üzere, Marx külliyyatından bir 'sanat felsefesi' soyutlamayı reddeder. Bunun yerine o, düşüncesinin bütünsel gelişimi ile yekpare ilişkileri açısından, Marx'ın çalışmalarında kritik bazı estetik temaların izini sürmeye koyulur. Böyle yapmakla Lifşits, dolaylı olarak bir meseleyi, yani 'ekonomiyi ilk sıraya koyma'nın netameli bir sonucu olarak, Marx'ın sanat ve edebiyat üzerine yorumlarının dağınık, çok defa parçalı yapısının, Marx'ın konuya yalnızca rastlantısal, deneysel, düzensiz ilgisini yansıttığı meselesini baltalıyor. Aksine bu meselede Lifşits, Marx'ın çeşitli edebi biçimlerde kendi erken deneylerinden *Kapital*'de kullandığı kategorilerin kimi estetik imalarına kadar, imgesel üretimle yakın ve sürekli bir bağlılığa sahip olduğunu gösteriyor. Bu bağlılık, Lifşits'in gösterdiği gibi, Marx'ın bütün kuramsal konularında aktif bir bağlılıktır.

Sanat meselesi onun Hegel ve Genç-Hegeler ile önceki ilişkilerinde tartışmalı konularından biridir. Antik toplumla-

rı ve dinin ideolojik fonksiyonunun analiz eder; Romantizm üzerine bir saldırı biçiminde, Alman egemen sınıfının gerici politikalarının kritiğine girer. Salt bir yanilgi ya da tezyinat olmak şöyle dursun, sanat meselesi, Marx'ın toplumsal üretim, işbölümü ve meta olarak ürün anlayışında ikincil ancak önemli bir etmen olarak belirir. Sanat felsefesinin etkisinin izi, fetişizm, duygusalılık ve soyutlama kavramlarının gelişiminde de sürülebilir. Bu nedenle Lifşits, kendini Marx estetiğinin daha bilindik konuları ile sınırlamayı reddediyor. Onun analizi, *Grundrisse*'deki Grek sanatı tartışmasına olduğu kadar Epikür üzerine olan doktora tezine; *Kutsal Aile*'de olduğu kadar *Kapital*'deki edebi argümanlara dek uzanır.

Böylece 'sanat felsefesi', Marx'ın yazılarının özelleşmiş bir alt kısmından, çalışmalarının yörüngesinin bir bölümünü inceleyecek tutarlı ve orijinal bir bakış açısına göre daha az öneride bulunuyor. Ancak bu, Marx'ın sanat ve edebiyat üzerine ilgisinin yalnızca metodolojik olduğu, konunun yalnızca metodolojik sebeplerle seçildiği anlamına gelmez. Durum bundan daha da karmaşık. Sanat bir üstyapı formudur; hâl böyleyken tüm üstyapılar gibi görece otonomiye sahiptir; [sanat] sınıflı toplum içinde mücadele eden insanları özgürleştirmek için kendi başına yetersizdir, ancak yine de bugün dahi, bu türden bir özgürleştirmenin güçlü imgelerini temin edebilir. *1844 El Yazmaları*'nda Marx, sanatta, tarihsel yabancılaşmadan özgürleştirilen insanların incelikli ve yoğunlaştırılmış duyularının önceden yapılandırıldığını; öte yandan insan doğasının ancak nesnel bir gelişimi ile böyleleri bir 'özel duygusal zenginlik'in özgürleştirileceği konusunda da ısrar eder.

Kitabın son cümlesi "Sanat öldü!" diye sesleniyor ve bu içgörüyü göre doğru gözüken şu cümleyi ekliyor: Yaşasın sanat!¹

TERRY EAGLETON

¹ 'Sunuş' yeni baskı için tarafımızca çevrilmiştir. (Yay. Haz.)